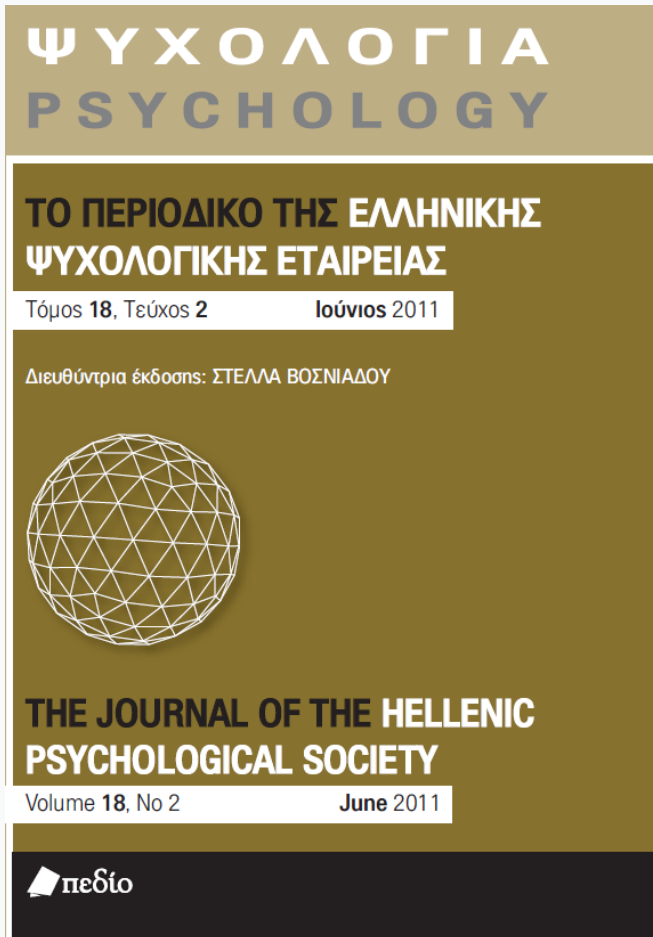


Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 18, No 2 (2011)



16-PF Personality Characteristics of Greek Preschool Educators

Χριστίνα Ι. Ρούση - Βέργου, Μαρία Ζαφειροπούλου

doi: [10.12681/psy_hps.23719](https://doi.org/10.12681/psy_hps.23719)

Copyright © 2020, Χριστίνα Ι. Ρούση - Βέργου, Μαρία Ζαφειροπούλου



This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

I. Ρούση - Βέργου X., & Ζαφειροπούλου M. (2020). 16-PF Personality Characteristics of Greek Preschool Educators. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 18(2), 211–223. https://doi.org/10.12681/psy_hps.23719

Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας της Ελληνίδας νηπιαγωγού βάσει του Ερωτηματολογίου των 16 Παραγόντων του Cattell

ΧΡΙΣΤΙΝΑ Ι. ΡΟΥΣΗ-ΒΕΡΓΟΥ¹

ΜΑΡΙΑ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ²

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία³ επιχειρείται ο εντοπισμός των σημαντικότερων χαρακτηριστικών που συνθέτουν την προσωπικότητα των νηπιαγωγών. Οι περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την προσωπικότητα των εν ενεργεία εκπαιδευτικών, έχουν θεωρητική μορφή και αφορούν σε χαρακτηριστικά επιθυμητά και όχι στον εκπαιδευτικό όπως πραγματικά είναι. Με την παρούσα έρευνα επιχειρείται η αποτύπωση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας των νηπιαγωγών με τη χρήση σταθμισμένης κλίμακας. Σε αυτή συμμετείχαν 118 νηπιαγωγοί με υπηρεσία σε δημόσια σχολεία της περιφέρειας Θεσσαλίας. Με το ψυχομετρικό μας εργαλείο αξιολογήθηκε η προσωπικότητα των εκπαιδευτικών ως προς τους 16 παράγοντες του Cattell⁴. Σε γενικές γραμμές οι νηπιαγωγοί εμφανίζονται με μάλλον χαμηλό βαθμό προσαρμοστικής ικανότητας και ικανότητας αυτοελέγχου, με χαμηλή τάση για ανεξαρτησία και υψηλά επίπεδα άγχους. Επίσης, χαρακτηρίζονται ως μάλλον εσωστρεφείς και με χαμηλά ηγετικά προσόντα.

Λέξεις-κλειδιά: Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, 16-PF, Νηπιαγωγοί.

-
1. Διεύθυνση: Εργαστήριο Εξελικτικής Ψυχολογίας και Ψυχοπαθολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Αργοναυτών και Φιλελλήνων, τ.κ. 38221, Βόλος. Τηλ.: 2421074878, 69827715 66, e-mail: xroussi@uth.gr
 2. Διεύθυνση: Εργαστήριο Εξελικτικής Ψυχολογίας και Ψυχοπαθολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Αργοναυτών και Φιλελλήνων, τ.κ. 38221, Βόλος. Τηλ.: 2421074878, fax: 2421074736, e-mail: mzafiorop@uth.gr
 3. Η παρούσα έρευνα αποτελεί μέρος διδακτορικής διατριβής και πραγματοποιήθηκε κατόπιν λήψης υποτροφίας από το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών.
 4. Θερμά ευχαριστώ στον κύριο Νικόλαο Σταθόπουλο, Διευθυντή της ISON PSYCHOMETRICA στην Ελλάδα για όλη την υποστήριξη και την απρόσκοπτη εξασφάλιση των Ατομικών Προφίλ Προσωπικότητας στο 16PF.

1. Εισαγωγή

Ο όρος *προσωπικότητα* αντιπροσωπεύει εκείνα τα χαρακτηριστικά του ατόμου που εξηγούν τους σταθερούς τύπους του συναισθήματος, της σκέψης και της συμπεριφοράς του (Johnson, 1997. Pervin & John, 2001).

Σύμφωνα με τους Soares και Soares (1966), τα άτομα βρίσκονται σε παρόμοιες επαγγελματικές περιοχές επειδή έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά προσωπικότητας, παρόμοιες ανάγκες, και η συμπεριφορά τους αντανακλά ένα παρόμοιο μοτίβο κοινωνικής προσαρμογής. Η σχέση ανάμεσα στην προσωπικότητα και στην εργασία είναι πιθανό να αντανακλά, βέβαια, και αμοιβαία αλληλοσχετιζόμενες διεργασίες: την κοινωνική επιλογή, όπου οι άνθρωποι επιλέγουν περιβάλλοντα που συσχετίζονται με τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά τους, και την κοινωνική επίδραση όπου οι επαγγελματικές εμπειρίες είναι πιθανό να επιδρούν στην ψυχολογική λειτουργία (Roberts, Caspi, & Moffitt, 2003).

Η διαχρονική έρευνα των Pulkkinen, Ohraanen και Tolvanen (1999) έδειξε ότι ο υψηλός έλεγχος των συναισθημάτων και η συναισθηματική σταθερότητα συνδέθηκε με επαγγέλματα καριέρας και υψηλής εξειδίκευσης. Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας συνδέθηκαν, περισσότερο στις γυναίκες και λιγότερο στους άνδρες, με την επαγγελματική τους επιλογή. Για παράδειγμα, χαρακτηριστικά όπως η υψηλή κοινωνικότητα και η παθητικότητα φάνηκε ότι επηρεάζουν περισσότερο τις γυναίκες και λιγότερο τους άνδρες στην επαγγελματική τους επιλογή.

Ο παράγοντας της εξωστρέφειας θεωρείται ότι συνδέεται με τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα (Costa, McCrae, & Holland, 1984). Τα άτομα που σημειώνουν υψηλές βαθμολογίες στον παράγοντα της εξωστρέφειας έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιλέξουν και να επιτύχουν σε επαγγέλματα που θα έχουν την ευκαιρία να επικοινωνούν με άλλους ανθρώπους. Τα άτομα που σημειώνουν υψηλή βαθμολογία στον παράγοντα της εξωστρέφειας (Gallagher, 1990) τείνουν να αξιολογούν τις ακαδημαϊκές πηγές άγχους περισσότερο ως πρόκληση, και λιγότερο ως απειλή.

Προσωπικότητα του Εκπαιδευτικού

Ο εκπαιδευτικός (της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης) είναι ο άνθρωπος που ασχολείται τον περισσότερο χρόνο με τα παιδιά, που βρίσκεται κοντά στο παιδί περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο και για το λόγο αυτό είναι και σε καταλληλότερη θέση για να επηρεάσει την προσωπική και την κοινωνική τους ανάπτυξη (Μαλικιώση-Λοϊζου, 2003).

Η προσωπικότητα του εκπαιδευτικού, λοιπόν, θεωρείται στη σχετική βιβλιογραφία ως ο πλέον σημαντικός παράγοντας στη διαμόρφωση του κλίματος, των σχέσεων και της συμπεριφοράς που αναπτύσσονται μέσα στη σχολική τάξη (Daugherty, Logan, & Turner, 2003. Fisher & Kent, 1998. Fontana, 1996. Novojepona & Sawilowsky, 1999. Ζαφειροπούλου & Ματή-Ζήση, 2001. Ματσαγγούρας, 2005. Μπασέτας, 1999). Η Γαλανάκη (2002) σε έρευνά της για τον τρόπο που οι νηπιαγωγοί αντιλαμβάνονται και αντιμετωπίζουν την προβληματική συμπεριφορά του νηπίου στο σχολείο, στα συμπεράσματά της θα αποδώσει καθοριστικό ρόλο τόσο στην υποκειμενική αντίληψη των νηπιαγωγών για το τι αποτελεί πρόβλημα, όσο και σε χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, στοιχεία τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή των προγραμμάτων συμβουλευτικής (Γαλανάκη, 2002).

Ενώ, λοιπόν, γενικότερα προβάλλεται και τονίζεται η σημασία της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού, όπως επισημαίνει και ο Κωνσταντίνου (1994) οι περισσότερες θεωρίες διακατέχονται από μια δεοντολογική αντίληψη για την περιγραφή των χαρακτηριστικών, δηλαδή για το ποιες προϋποθέσεις και ιδιότητες πρέπει να έχει ο εκπαιδευτικός και ποια χαρακτηριστικά της προσωπικότητας θεωρούνται να ενδείκνυνται περισσότερο για την αποτελεσματική άσκηση του επαγγέλματός τους. Αυτά όμως, αφορούν σε χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού όπως *θα πρέπει να είναι*, ενώ διαπιστώνεται ένα μεγάλο έλλειμμα σε εμπειρικά δεδομένα που να αφορούν σε περιγραφές της προσωπικότητας των εκπαιδευτικών όπως *πραγματικά είναι*.

Όσον αφορά στο χώρο της προσχολικής εκπαίδευσης, γενικά θεωρείται ότι η νηπιαγωγός πρέπει να είναι δραστήρια και να έχει μεγάλες αντοχές για να ανταπεξέλθει στις ιδιαίτερες συνθήκες που επιβάλλει η εκπαίδευση των πολύ μικρών παιδιών (Cuffaro, Shapiro, Kamii, & Koutsoubάνου, 1998).

Η έρευνα των Sears, Kaye και Kennedy (2001) σε υποψήφιους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, έδειξε ότι ο επικρατέστερος τύπος ήταν ο Αισθητηριακός – Συναισθηματικός – Κριτικός. Οι Sears, Kaye και Kennedy (2001) περιγράφουν τον τύπο αυτό ως ζεστό, κοινωνικό, υπεύθυνο με ενδιαφέρον και διάθεση φροντίδας για τους άλλους ανθρώπους. Στην αναζήτηση του ιδανικού προφίλ προσωπικότητας για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού, οι Cattell, Eber και Tatsuoka (1992) εκτιμούν ότι αυτό θα διαφοροποιείται ανάλογα με τον τύπο της εκπαίδευσης και τη βαθμίδα στην οποία διδάσκουν.

Γενικά, οι έρευνες για τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των εκπαιδευτικών (φοιτητών και εν ενεργεία) διεξάγεται εδώ και περισσότερες από τέσσερις δεκαετίες (Sears, Kaye, & Kennedy, 2001), αλλά από την επισκόπηση των ερευνών του εξωτερικού, δεν υπάρχουν διαθέσιμα εμπειρικά δεδομένα που να αφορούν σε νηπιαγωγούς.

Στην Ελλάδα μια από τις ελάχιστες έρευνες σε νηπιαγωγούς είναι αυτή της Μαλικιώση-Λοϊζου (2006), που αφορά στη σύνδεση της προσωπικότητας με το επικοινωνιακό ύφος των ανθρώπων. Αφού αξιολόγησε τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των νηπιαγωγών σύμφωνα με το Μοντέλο των 5 Παραγόντων (όχι όμως με κάποια σταθμισμένη κλίμακα καθώς στην Ελλάδα υπάρχουν μόνο προσαρμοσμένες και όχι σταθμισμένες κλίμακες σχετικές με τους 5 Παράγοντες), οι νηπιαγωγοί εμφανίστηκαν πιο εξωστρεφείς σε σχέση με τις δασκάλες, ενώ σε άλλη της έρευνα (Malikiosi-Loizos, 2000. Μαλικιώση-Λοϊζου, 2006), διαπίστωσε ότι οι νηπιαγωγοί που σημειώνουν υψηλές βαθμολογίες στον παράγοντα της εξωστρέφειας και της προσήνειας τείνουν να έχουν και μεγαλύτερη ανάγκη να συνάπτουν και να συντηρούν ικανοποιητικές διαπροσωπικές σχέσεις.

Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι για την αξιο-

λόγηση των πραγματικών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας των εκπαιδευτικών απαιτείται η χρήση ενός ψυχομετρικού εργαλείου σταθμισμένου στον ελληνικό πληθυσμό. Άλλωστε, όπως αναφέρουν και οι Costa και McCrae (1992) οι απλές αθροίσεις βαθμολογιών στα ερωτηματολόγια προσωπικότητας συνήθως δε μας προσφέρουν καμιά πληροφορία για την προσωπικότητα των εξεταζομένων, καθώς οι απαντήσεις τους έχουν νόημα μόνο όταν συγκρίνονται με τις απαντήσεις και των άλλων ατόμων που ανήκουν στον ίδιο πληθυσμό. Οι πληροφορίες λοιπόν γίνονται πιο συγκεκριμένες και ακριβείς όταν προέρχονται από σταθμισμένα ερωτηματολόγια.

2. Μέθοδος

Δείγμα: Στην έρευνα συμμετείχαν 118 νηπιαγωγοί, όλες γυναίκες με μέσο όρο επαγγελματικής προϋπηρεσίας τα 14,93 (Τ.Α. 7,34) και μέσο όρο ηλικίας τα 36,1 έτη (Τ.Α. 4,9). Οι κατανομές τόσο της ηλικίας όσο και της επαγγελματικής προϋπηρεσίας πλησίαζαν αρκετά τη μορφή της κανονικής κατανομής.

Μετρήσεις: Η προσωπικότητα των νηπιαγωγών καταγράφηκε με το Ερωτηματολόγιο των 16 Παραγόντων του Cattell το οποίο έχει σταθμιστεί στην Ελλάδα από την ISON-Psychometrica Ltd. και χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της προσωπικότητας σε εφήβους και ενήλικες. Η διαδικασία της στάθμισης στην Ελλάδα έχει εγκριθεί από την IPAT (Institute for Personality and Ability Testing, Champaign, Illinois), αλλά τα σχετικά στοιχεία δεν έχουν δημοσιευτεί για να μην υπάρξει χρήση των τυπικών τιμών της στάθμισης χωρίς την άδεια της εταιρείας, η οποία τις διαθέτει μέσω ενός συγκεκριμένου λογισμικού προγράμματος. Πάντως η εταιρεία αναφέρει ότι υπάρχουν νόρμες για τον ελληνικό πληθυσμό στο σύνολό του και ξεχωριστές για παιδιά και ενήλικους καθώς επίσης ξεχωριστές για άνδρες και γυναίκες. Η τυπική τιμή του κάθε εξεταζόμενου εξάγεται από το λογισμικό αφού επιλεχθεί η κατηγορία ενήλικες (έναντι παιδιών) και φύλο. Επομένως, η τυπική τιμή εξάγεται με βάση το φύλο και την ηλικία.

Το ερωτηματολόγιο αυτό καταγράφει 16 πρωτογενή χαρακτηριστικά (εκ των οποίων το ένα, ο Παράγοντας Β αφορά σε ένα χαρακτηριστικό-ικανότητα) και 8 δευτερογενή, τα οποία προκύπτουν από τις συνθέσεις των πρωτογενών (Cattell & Kline, 1976. Cattell, 1989), ένα είδος πιο συνοπτικής παρουσίασης της οργάνωσης της προσωπικότητας.

Οι παράγοντες αναφέρονται με φθίνουσα σειρά η οποία αντιπροσωπεύει το εύρος από τη συνολική περιοχή της προσωπικότητας που ερμηνεύει ο κάθε παράγοντας. Ο πρώτος παράγοντας ευθύνεται για την ερμηνεία του μεγαλύτερου μέρους της διακύμανσης των συνολικών μετρήσεων της προσωπικότητας και ο τελευταίος για το μικρότερο. Καθώς η αρίθμηση των παραγόντων γίνεται με τη χρήση του Λατινικού Αλφάβητου, οι παράγοντες που αντιπροσωπεύονται από τα πρώτα γράμματα της αλφαβήτου έχουν και μεγαλύτερη ερμηνευτική αξία (ερμηνεύουν σε μεγαλύτερο ποσοστό την προσωπικότητα) και κατά μία έννοια, θεωρείται και ισχυρότερη η επίδραση αυτών των παραγόντων στη διαμόρφωση της προσωπικότητας.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται συνολικά από 187 ερωτήσεις και για τον κάθε παράγοντα εξάγεται ένα αρχικό σκορ το οποίο μετατρέπεται σε τυπική τιμή από το 1 μέχρι το 10. Ο μέσος όρος λοιπόν είναι 5,5 και η τυπική απόκλιση 2.

Ο κάθε παράγοντας αποτελεί στην πραγματικότητα μια διάσταση, μια επιμέρους κλίμακα. Για παράδειγμα, ο παράγοντας C του Cattell αποτελεί την κλίμακα της **συναισθηματικής αστάθειας – συναισθηματικής σταθερότητας**⁵. Η κάθε τιμή από το ένα μέχρι το δέκα τοποθετείται πάνω στον άξονα αυτό. Π.χ. A: *Συναισθηματική Αστάθεια 1...2...3...4...5...6...7...8...9...10 Συναισθηματική Σταθερότητα*.

Έτσι, τα άτομα με τυπικές τιμές από το 4 μέχρι το 7 θεωρούνται ότι βρίσκονται κάπου στη μέση και καμιά διάσταση από τις δύο δε θα χρησιμοποιηθεί μεμονωμένα για να περιγραφεί η προ-

σωπικότητά του ως προς αυτή, το άτομο δηλαδή δεν περιγράφεται ούτε ως συναισθηματικά ασταθές ούτε ως συναισθηματικά σταθερό. Από την άλλη, το άτομο με τυπική τιμή από το 3 έως το 1, τοποθετείται στο άκρο της περιγραφής της συναισθηματικής αστάθειας (η βαθμολογία 1 αποτελεί την πιο μεγάλη τιμή της συναισθηματικής αστάθειας ως τελευταία τιμή στο αριστερό άκρο της κλίμακας), ενώ οι τυπικές τιμές από το 7 έως το 10 αφορούν στη διάσταση της συναισθηματικής σταθερότητας (η βαθμολογία 10 αποτελεί την πιο μεγάλη τιμή της συναισθηματικής σταθερότητας ως η τελευταία τιμή του δεξιού άκρου της κλίμακας). Οι παράγοντες αυτοί είναι:

- 1) **Παράγοντας Α:** Μετρά το συναισθηματικό προσανατολισμό του ατόμου απέναντι στους άλλους ανθρώπους. Συνδέεται με το χαρακτηριστικό της εξωστρέφειας.
- 2) **Παράγοντας Β:** Αυτός αποτελεί μια εξαίρεση: δεν μετρά ιδιοσυγκρασιακό χαρακτηριστικό αλλά μια γενική ικανότητα. Η ικανότητα αυτή συνδέεται με τη νοημοσύνη, η οποία ορίζεται εδώ ως η ικανότητα του ατόμου να διακρίνει σχέσεις ανάμεσα σε αντικείμενα, αναλόγως του πώς αυτά παρουσιάζονται.
- 3) **Παράγοντας C:** Αυτός αφορά στην προσαρμογή του ατόμου στο περιβάλλον. Οι υψηλές τιμές δείχνουν καλή προσαρμογή και συναισθηματική σταθερότητα ενώ οι χαμηλές αποκαλύπτουν την τάση του ατόμου να χάνει εύκολα τον έλεγχο των συναισθημάτων του και να εκνευρίζεται.
- 4) **Παράγοντας Ε:** Μετρά το κατά πόσο τα άτομα υποκύπτουν στον έλεγχο και στην εξουσία των άλλων (χαμηλές τιμές) ή το κατά πόσο θέλουν να ασκούν τον έλεγχο και την εξουσία στους άλλους (υψηλές τιμές).
- 5) **Παράγοντας F:** Τα άτομα που σημειώνουν χαμηλές τιμές στον παράγοντα αυτό είναι περισσότερο σοβαρά, επιφυλακτικά και προσεκτικά στις αντιδράσεις τους, ενώ οι υψη-

5. Ο παράγοντας C του Cattell αποτελεί κάτι αντίστοιχο του παράγοντα N, δηλ. του Νευρωτισμού, της Μεγάλης Πεντάδας.

λές τιμές δείχνουν άτομα πιο ενεργά στις κοινωνικές επαφές, ενθουσιώδη και αυθόρμητα.

- 6) **Παράγοντας G:** Αυτός αφορά στο περιεχόμενο και στη λειτουργία των ηθικών αξιών. Η υψηλή βαθμολογία στον παράγοντα αυτό συνδέεται και με το βαθμό που το άτομο σέβεται και συμμορφώνεται με τις ηθικές αξίες και αρχές της πλειοψηφίας του δυτικού κόσμου. Οι χαμηλές βαθμολογίες στον παράγοντα αυτό δεν παραπέμπουν αναγκαστικά και σε αμοραλισμό.
- 7) **Παράγοντας H:** Αφορά στα χαρακτηριστικά της δειλίας και της τόλμης. Τα άτομα που εμφανίζουν χαμηλές τιμές έχουν συνήθως μικρή αντοχή στο φόβο και στην υπερδιέγερση και τους είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπίσουν στρεσογόνες καταστάσεις.
- 8) **Παράγοντας I:** Αφορά στη μέτρηση της λογικής και του συναισθήματος. Οι χαμηλές βαθμολογίες δείχνουν άτομα που λειτουργούν κυρίως με τη λογική, πρακτικά, στραμμένα στους στόχους τους.
- 9) **Παράγοντας L:** Αφορά στο βαθμό ταύτισης ή αποξένωσης από τις κοινωνικές σχέσεις. Τα άτομα με χαμηλές βαθμολογίες στον παράγοντα αυτό, νιώθουν μέρος ενός παγκόσμιου όλου. Οι υψηλές τιμές δείχνουν άτομα σε γενικές γραμμές επιφυλακτικά σε ό,τι ακούν και βλέπουν.
- 10) **Παράγοντας M:** Ο παράγοντας αυτός συνδέεται με το κατά πόσο το άτομο αντιμετωπίζει τα πράγματα πρακτικά ή διαισθητικά.
- 11) **Παράγοντας N:** Αφορά στην κοινωνική παρουσία του ατόμου. Τα άτομα με χαμηλή βαθμολογία συνήθως μιλούν ανοιχτά για τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους και δεν τα ενδιαφέρει να «εντυπωσιάσουν» ή να υιοθετήσουν την επονομαζόμενη «αρμόζουσα» συμπεριφορά.
- 12) **Παράγοντας O:** Με τον παράγοντα αυτό αποδίδεται η αυτοπεποίθηση ή η τάση για ενοχή του ατόμου. Τα άτομα με χαμηλές τιμές δείχνουν να τα πάνε καλά με τον εαυτό τους και να έχουν αυτοπεποίθηση.
- 13) **Παράγοντας Q₁:** Αυτός μετρά τον τρόπο που

οι εξεταζόμενοι αντιδρούν στην αλλαγή και στην εξέλιξη. Τα άτομα με χαμηλή βαθμολογία προτιμούν το γνωστό και το οικείο, αντιπαθούν την αλλαγή και κάθε τι που μπορεί να διαταράξει την ισχύουσα τάξη πραγμάτων.

- 14) **Παράγοντας Q₂:** Ο παράγοντας αυτός μετρά το βαθμό αυτονομίας του ατόμου ή τον βαθμό εξάρτησής του από ένα πρόσωπο αναφοράς ή την ομάδα. Τα άτομα με χαμηλή βαθμολογία δεν αντέχουν τη μοναξιά και έχουν ανάγκη από την καθησυχαστική παρουσία των άλλων.
- 15) **Παράγοντας Q₃:** Στον παράγοντα αυτό εμπεριέχεται το συναίσθημα της συνέπειας μεταξύ του επιθυμητού εαυτού και του εαυτού όπως το αντιλαμβανόμαστε. Τα άτομα με χαμηλή βαθμολογία δεν πειθαρχούν στους κανόνες και ενεργούν με βάση τις παρορμήσεις τους ενώ τα άτομα με υψηλή βαθμολογία τα ενδιαφέρει ιδιαίτερα η εικόνα που δίνουν προς τα έξω και είναι τελειομανή.
- 16) **Παράγοντας Q₄:** Αυτός μετρά το επίπεδο της έντασης του εξεταζόμενου. Τα άτομα με χαμηλή βαθμολογία χαρακτηρίζονται ως ήρεμα, χωρίς άγχος, ικανοποιημένα από τη ζωή και τις σχέσεις τους, χωρίς εξάρσεις.
- Εκτός από τους 16 παράγοντες, παρέχεται και η δυνατότητα μιας συνολικής εκτίμησης της προσωπικότητας σε οκτώ επιπλέον (δευτερογενείς) παράγοντες οι οποίοι εξάγονται βάσει συγκεκριμένων συνδυασμών και αναλογίας πρωτογενών παραγόντων μέσα από το ίδιο το λογισμικό. Και εδώ χρησιμοποιείται η δεκάβαθμη κλίμακα αξιολόγησης των τυπικών τιμών με μέσο όρο το 5,5 και σταθερή απόκλιση το 2. Οι δευτερογενείς παράγοντες είναι οι εξής:
- 1) SE: Τάση προς εσωστρέφεια – τάση προς εξωστρέφεια.
 - 2) SA: Χαμηλό επίπεδο ανησυχίας/άγχους – υψηλό επίπεδο ανησυχίας/άγχους.
 - 3) STP: Συναισθηματική αντιμετώπιση των καταστάσεων – έλλειψη συναισθηματισμού, αυτοκυριαρχία.
 - 4) SI: Χαμηλή τάση για ανεξαρτησία – υψηλή τάση για ανεξαρτησία.

- 5) SC: Χαμηλό επίπεδο αυτοελέγχου – υψηλό επίπεδο αυτοελέγχου.
- 6) CA: Χαμηλό επίπεδο προσαρμογής – υψηλό επίπεδο προσαρμογής.
- 7) CL: Μη κατοχή ηγετικών προσόντων – κατοχή ηγετικών προσόντων.
- 8) CC: Χαμηλή ικανότητα δημιουργικής έκφρασης – δημιουργικότητα.

Η Κουλάκογλου (1997) αναφέρει τους εξής δείκτες αξιοπιστίας (οι οποίοι όμως δεν αποσαφηνίζεται αν είναι της ελληνικής έκδοσης): αξιοπιστία των δύο ημίσεων 0,54, αξιοπιστία της επανεξέτασης μεταξύ 0,70 και 0,80 σε διάστημα μιας ημέρας. Η εταιρεία ISON⁶ στην ιστοσελίδα της (www.ison.gr) αναφέρει ότι η εσωτερική εγκυρότητά του είναι κατά μέσο όρο 0,67, ο δείκτης εσωτερικής συνοχής α του Cronbach κατά μέσο όρο 0,86 και ο δείκτης αξιοπιστίας r χορήγησης – επαναχορήγησης κατά μέσο όρο 0,75.

Διαδικασία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2004 με επιλογή τυχαίου δείγματος από νηπιαγωγεία απ' όλη την περιφέρεια Θεσσαλίας. Η χορήγηση πραγματοποιήθηκε από την 1η συγγραφέα, εκπαιδευμένη στη χορήγηση και στην αξιολόγηση της προσωπικότητας βάσει του 16PF. Για να εξετάσουμε το αν και κατά πόσο το μέσο προφίλ των νηπιαγωγών διαφοροποιείται από το μέσο προφίλ του ελληνικού γυναικείου πληθυσμού πραγματοποιήσαμε πολλαπλούς ελέγχους t -test (με την εντολή one sample t -test στο SPSS), ώστε να συγκρίνουμε για τον κάθε παράγοντα ξεχωριστά, το μέσο όρο των τυπικών τιμών του δείγματος με το μέσο όρο του γενικού πληθυσμού ($\mu = 5,5$: τιμή μέσου όρου πληθυσμού). Για να διασφαλίσουμε το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας του 0,05 και να μειώσουμε τις πιθανότητες

σφάλματος τύπου I (να απορρίψουμε μια σωστή μηδενική υπόθεση), διαιρέσαμε το επίπεδο της στατιστικής σημαντικότητας με τον αριθμό των συγκρίσεων⁷ ($0,05 / 24 = 0,002$) (προσαρμογή Bonferroni). Έτσι, ως στατιστικώς σημαντικές σε επίπεδο 0,05 θεωρούνται οι διαφορές που εντοπίστηκαν με στατιστική σημαντικότητα μικρότερη ή ίση αυτού του 0,002.

Εκτός από τον εντοπισμό των διαφορών θεωρήσαμε σημαντικό να συμπεριλάβουμε στα αποτελέσματα και τον υπολογισμό μεγέθους της επίδρασης d^* , όπως προτείνεται από τον Cohen (1988). Αυτό το μέγεθος επίδρασης δηλώνει πόσες τυπικές αποκλίσεις βρίσκεται η τιμή του μέσου όρου του δείγματος από το μέσο όρο του γενικού πληθυσμού. Σύμφωνα με τον Cohen (1988) η τιμή $d = 0,2$ δηλώνει ότι ο μέσος όρος βρίσκεται χαμηλότερα από το $1/4$ μιας τυπικής απόκλισης και άρα είναι ένα χαμηλό μέγεθος επίδρασης, το $d = 0,5$ συνεπάγεται το $1/2$ μιας τυπικής απόκλισης και άρα είναι μέτριο, ενώ οι τιμές του 0,8 ή μεγαλύτερες θεωρούνται ένα μεγάλο μέγεθος επίδρασης καθώς δηλώνεται ότι ο μέσος όρος του δείγματος βρίσκεται στο εύρος των τιμών τουλάχιστον των $3/4$ της τυπικής απόκλισης.

3. Αποτελέσματα

Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει τα αποτελέσματα αυτής της σύγκρισης.

Στην πρώτη στήλη παραθέτουμε τους παράγοντες αναλυτικά με μια σύντομη περιγραφή τους. Καθώς ο κάθε παράγοντας αποτελεί στην πραγματικότητα ένα δίπολο μιας κλίμακας επιλέξαμε να εμφανίζουμε με **έντονη γραφή** το άκρο της κλίμακας προς το οποίο φαίνεται να τείνει η περιγραφή του δείγματός μας.

6. Να προσθέσουμε ότι η εταιρεία αυτή έχει από το 1993 αποκλειστικά δικαιώματα για την ελληνική γλώσσα των τεστ του αμερικανικού Ινστιτούτου για την Ανάλυση της Προσωπικότητας και των Ικανοτήτων (IPAT). Η IPAT είναι το πρώτο παγκοσμίως ίδρυμα που ασχολήθηκε από το 1949 αποκλειστικά με την ανάπτυξη επιστημονικών τεστ μέτρησης προσωπικών χαρακτηριστικών και την παροχή σχετικών υπηρεσιών.

7. Πρόκειται για 16 πρωτογενείς παράγοντες + 8 δευτερογενείς = 24 σύνολο.

Πίνακας 1
Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις και αποτελέσματα σύγκρισης των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας των νηπιαγωγών με το μέσο πληθυσμό

16 Παράγοντες της Προσωπικότητας κατά Cattell	M.O. (N = 118)	T.A.	t (df = 117)	d
A: Απόσυρση από κοινωνικές συναναστροφές – Προτίμηση για κοινωνικές συναναστροφές	4,95	1,58	-3,79**	,28
B: Πρακτική σκέψη – Αφαιρετική σκέψη	4,42	1,62	-7,22**	,54
C: Συναισθηματική αστάθεια – Συναισθηματική σταθερότητα	3,99	1,55	-10,57**	,75
E: Υποχωρητικότητα – Διάθεση ελέγχου και κυριαρχίας στις διαπροσωπικές σχέσεις	3,28	1,96	-12,30**	1,11
F: Επιφυλακτικότητα – Διαχυτικότητα	4,10	2,31	-6,58**	,70
G: Χαμηλή υποστήριξη του ισχύοντος συστήματος ηθικών αξιών – Υψηλή υποστήριξη του συστήματος αξιών	4,68	1,88	-4,77**	,41
H: Χαμηλή αντοχή στο φόβο και στην υπερδιέγερση – Υψηλή αντοχή στο φόβο και στην υπερδιέγερση	3,53	2,02	-10,62**	,98
I: Αντίληψη με βάση τη λογική – Αντίληψη με βάση το συναίσθημα	7,20	1,71	10,80**	,85
L: Ταύτιση με τους συνανθρώπους – Αποξένωση από τους συνανθρώπους	4,83	1,79	-4,06**	,34
M: Εστίαση στα πράγματα (εξωτερικός κόσμος) – Εστίαση στις ιδέες (εσωτερικός κόσμος)	5,02	2,09	-2,51	,24
N: Δύσκολη υιοθέτηση κοινωνικού προσωπίου – Εύκολη υιοθέτηση κοινωνικού προσωπίου	7,01	2,09	7,83**	,75
O: Υψηλή αυτοεκτίμηση / αυτοπεποίθηση – Χαμηλή αυτοεκτίμηση / αυτοπεποίθηση	6,84	1,70	8,58**	,67
Q1: Ενστερνισμός των παραδοσιακών αξιών και αντιλήψεων – Προσανατολισμός στην πρόοδο και στην εξέλιξη	3,65	2,01	-9,98**	,92
Q2: Εξάρτηση από την ομάδα – Αυτάρκεια	6,30	1,91	4,52**	,40
Q3: Ισορροπία ιδανικού / πραγματικού εαυτού – Τελειομανία	4,22	1,58	-8,80**	,64
Q4: Χαμηλά επίπεδα έντασης – Υψηλά επίπεδα έντασης	7,08	1,57	10,95**	,79

**p < 0,0005

Σημ. Με έντονη γραφή παρατίθεται ο πόλος του χαρακτηριστικού που περιγράφει το δείγμα

Παρατηρούμε ότι σχεδόν στο σύνολο των 16 πρωτογενών παραγόντων το μέσο προφίλ των νηπιαγωγών εμφανίζει κυρίως μέτριες αλλά και υψηλές διαφορές από το γενικό πληθυσμό. Με

βάση τα μεγέθη επίδρασης d, (όπως προτείνονται από τον Cohen (1988): 0,2 = χαμηλό, 0,5 = μέτριο και 0,8= υψηλό) μπορούμε να κατατάξουμε αντίστοιχα και τους παράγοντες στους

οποίους παρουσιάζονται πιο έντονα οι αποκλίσεις.

Έτσι, λοιπόν, οι νηπιαγωγοί εμφανίζονται κυρίως πάρα πολύ υποχωρητικοί στις διαπροσωπικές τους σχέσεις (παράγοντας E: $d = 1,11$), έχουν χαμηλή αντοχή στο φόβο και στην υπερδιέγερση (H: $d = ,98$), με χαμηλό προσανατολισμό στην πρόοδο και στην εξέλιξη (Q1: $d = 0,92$), αντιλαμβάνονται τα πράγματα περισσότερο με το συναίσθημα και λιγότερο με τη λογική (I: $d = 0,85$), βρίσκονται σε αρκετά υψηλά επίπεδα έντασης και άγχους (Q4: $d = 0,79$) ενώ φαίνεται να υπάρχουν και αρκετές δυσκολίες στη διαχείριση των συναισθημάτων τους, με την έννοια ότι αναστατώνονται και στενοχωριούνται μάλλον εύκολα (C: $d = 0,75$). Επίσης, είναι σε θέση να υιοθετούν εύκολα την κοινωνικά αναμενόμενη συμπεριφορά και να οργανώνουν αντίστοιχα τις αντιδράσεις τους (N: $d = 0,75$)

Σε πιο μέτρο βαθμό φαίνεται ότι είναι μάλλον

επιφυλακτικοί και δεν τους αρέσει να εκφράζονται αυθόρμητα και με τρόπο ενθουσιώδη (F: $d = 0,70$) χαρακτηρίζονται από μάλλον χαμηλή αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση για τον εαυτό τους (O: $d = 0,67$) και δε διακατέχονται από μεγάλες φιλοδοξίες (Q3: $d = 0,64$) ενώ η ικανότητα για αφαιρετική σκέψη δηλώνεται σε μάλλον χαμηλά επίπεδα (B: $d = 0,54$).

Σε λιγότερο βαθμό, αλλά και πάλι με σημαντική διαφορά από το μέσο όρο, χαρακτηρίζονται από μάλλον αντισυμβατική ηθική (G: $d = 0,41$), είναι μάλλον αυτάρκεις και λιγότερο εξαρτημένοι από την ομάδα (Q2: $d = 0,40$), κατανοούν σε βάθος τα συναισθήματα των άλλων και ταυτίζονται μαζί τους (ενσυναίσθηση, παράγοντας L: $d = 0,34$) και δεν δείχνουν και τόσο προτίμηση για τις μεγάλες κοινωνικές συναθροίσεις (A: $d = 0,28$).

Στη συνέχεια ακολουθεί ο Πίνακας 2 όπου εμφανίζονται τα αποτελέσματα της σύγκρισης ως προς τους δευτερογενείς παράγοντες.

Πίνακας 1
Περιγραφή και σύγκριση της προσωπικότητας (σύμφωνα με το 16PF) των νηπιαγωγών στους δευτερογενείς παράγοντες

Διαστάσεις Δευτερογενών Παραγόντων Προσωπικότητας κατά Cattell	M.O. (N = 118)	T.A.	t (df = 117)	d (effect size)
SE: Εσωστρέφεια – Εξωστρέφεια	3,86	1,81	-9,830**	,82
SA: Χαμηλό Επίπεδο Άγχους – Υψηλό Επίπεδο Ανησυχίας και Άγχους	7,23	1,37	13,750**	,87
STP: Συναισθηματική Αντιμετώπιση των Καταστάσεων – Έλλειψη Συναισθηματισμού	3,85	1,80	-9,950**	,82
SI: Χαμηλή Τάση για Ανεξαρτησία – Υψηλή Τάση για Ανεξαρτησία	3,20	1,91	-13,113**	1,15
SC: Χαμηλό Επίπεδο Αυτοελέγχου – Υψηλό Επίπεδο Αυτοελέγχου	4,32	1,62	-7,903**	,59
CA: Χαμηλό Επίπεδο Προσαρμογής – Υψηλό Επίπεδο Προσαρμογής	2,66	1,56	-19,764**	1,42
CL: Απουσία Ηγετικών Προσόντων – Παρουσία Ηγετικών Προσόντων	3,59	1,21	-17,224**	,96
CC: Χαμηλή – Υψηλή Ικανότητα Δημιουργικής Έκφρασης	5,30	1,61	-1,389	,10

* $p \leq 0,002$ ** $p < 0,0005$

Σημ. Με έντονη γραφή παρατίθεται ο πόλος του χαρακτηριστικού που περιγράφει το δείγμα

Παρατηρούμε ότι η προσωπικότητα των νηπιαγωγών μπορεί να περιγραφεί στο σύνολο σχεδόν των δευτερογενών παραγόντων. Έτσι, εμφανίζονται κυρίως, με μάλλον χαμηλό επίπεδο προσαρμογής (CA: $d = 1,42$), με χαμηλή τάση για ανεξαρτησία (SI: $d = 1,15$), με χαμηλά ηγετικά προσόντα (CL: $d = 0,96$), με υψηλό επίπεδο άγχους (SA: $d = 0,87$) και εσωστρέφεια (SE: $d = 0,82$). Επίσης, τείνουν να αντιμετωπίζουν τις καταστάσεις μάλλον συναισθηματικά (STP: $d = 0,82$), και τα επίπεδα του αυτοελέγχου τους είναι μάλλον χαμηλά (SC: $d = 0,59$).

4. Συζήτηση

Παρατηρούμε ότι αρκετά από τα χαρακτηριστικά που θεωρούνται επιθυμητά στην προσωπικότητα του εκπαιδευτικού, όπως η ηγετική ικανότητα, η συναισθηματική ισορροπία, η υπομονή, ο αυτοέλεγχος, η αποφασιστικότητα, και η συνέπεια (Ματσαγγούρας, 2005) δεν φαίνεται να εντοπίζονται στο προφίλ των εκπαιδευτικών. Τα πραγματικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των νηπιαγωγών μοιάζουν πάρα πολύ με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των δασκάλων, όπως αποτυπώθηκαν στην έρευνα των Roussi-Vergou, Angelosoroulou και Zafirooulou, (2009). Φαίνεται δηλαδή ότι οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα μοιράζονται πολλά κοινά στοιχεία στην προσωπικότητά τους. Επίσης, το προφίλ όμως αυτό έρχεται πολύ κοντά σε αυτό που περιέγραψαν οι Sears, Kaye και Kennedy (2001) στην έρευνά τους και που είχε εντοπιστεί ήδη και στην έρευνα των McCutcheon, Schmidt και Bolden (1991). Τα χαρακτηριστικά του Αισθητηριακού, Συναισθηματικού, Κριτικού τύπου φαίνεται να ταιριάζουν και στην περιγραφή των εκπαιδευτικών της παρούσας έρευνας. Επίσης και στην έρευνα των Van Heck, Hetteema και Leidelmeijer (1990, όπως αναφέρεται στο Van Heck, 1991) η συναισθηματικότητα συνδέθηκε με τις επαγγελματικές προτιμήσεις των ατόμων για προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών.

Οι Sears, Kaye και Kennedy (2001) περιγράφουν τον τύπο αυτό ως ζεστό, κοινωνικό, υπεύ-

θυνο με ενδιαφέρον και διάθεση φροντίδας για τους άλλους ανθρώπους. Οι άνθρωποι με αυτό το προφίλ είναι συγκεκριμένοι όταν πρόκειται για τους στόχους τους, δεν ενδιαφέρονται για τη θεωρία, έχουν εμπιστοσύνη στα συναισθήματά τους, επιζητούν την αρμονία και την τάξη στη ζωή τους. Βέβαια, δεν παραλείπουν να επιστημονούν ότι οι εκπαιδευτικοί με αυτά τα χαρακτηριστικά στο προφίλ τους δεν είναι πιθανό να αποτελέσουν τους πρωτοπόρους στην γενικότερη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση η οποία κρίνεται αναγκαία στις μέρες μας για τη βελτίωση των σύγχρονων σχολείων. Εντούτοις, ένα σημαντικό πλεονέκτημα της προτίμησή τους για την τάξη και τη διατήρηση του κατεστημένου είναι ότι τους βοηθάει στο να φέρουν αποτελεσματικά σε πέρας τις πολλαπλές απαιτήσεις του ρόλου τους (να διδάσκουν πολλαπλά αντικείμενα, να ασκούν οργανωτικό και διοικητικό έργο).

Τα αποτελέσματά μας επίσης, φαίνεται να έρχονται ορισμένως σε συμφωνία και με τα αντίστοιχα και άλλων ερευνητών, ειδικά όσον αφορά στα χαρακτηριστικά της εσωστρέφειας και του χαμηλού ελέγχου των συναισθημάτων που διακρίνουν τους εκπαιδευτικούς του δείγματός μας. Για παράδειγμα, οι Costa, McCrae και Holland (1984) θεωρούν ότι ο παράγοντας της εσωστρέφειας/εξωστρέφειας συνδέεται με τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα, και πραγματικά οι εκπαιδευτικοί του δείγματός μας εμφανίζονται εξαιρετικά εσωστρεφείς. Επίσης, τα εξωστρεφή άτομα τείνουν να αξιολογούν τις πιέσεις από τις ακαδημαϊκές αξιολογήσεις περισσότερο ως πηγές πρόκλησης και λιγότερο ως απειλές (Gallagher, 1990) ενώ η διαχρονική έρευνα των Pulkkinen, Ohanen και Tolvanen (1999) έδειξε ότι ο υψηλός έλεγχος των συναισθημάτων και η συναισθηματική σταθερότητα συνδέονται και με τον προσανατολισμό των ατόμων στα επαγγέλματα υψηλής καριέρας. Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε γενικές γραμμές δε συνδέεται ούτε με υψηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις ούτε συγκαταλέγεται ανάμεσα στα επαγγέλματα καριέρας (βλ. και Αντωνίου, 2002), στοιχεία τα οποία ενδεχομένως να μην είναι άσχετα και με την προσωπικότητα των ατόμων που το

επιλέγουν. Αν συνδυάσουμε τα παραπάνω δεδομένα με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας θα μπορούσαμε μέσα από τον ακόλουθο συλλογισμό να οδηγηθούμε στα εξής συμπεράσματα:

Στο παρελθόν, η εισαγωγή στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες (κυρίως απόφοιτοι των οποίων είναι οι νηπιαγωγοί του δείγμάτος μας) αφενός δεν απαιτούσε ιδιαίτερα υψηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις (και επομένως δεν επέφερε και όλη την άσκηση της ψυχοσωματικής πίεσης που συνεπάγονται αυτές) και αφετέρου η αποφοίτηση από αυτές οδηγούσε πιο άμεσα στην αγορά εργασίας (άρα λιγότερη παραμονή σε συνθήκες αβεβαιότητας και άγχους λόγω ανεργίας). Η αποφυγή της έκθεσης σε αυτά τα στρεσογόνα ερεθίσματα ίσως να αποτελεί ένα σημαντικό και ελκυστικό κριτήριο επιλογής για τα εσωστρεφή άτομα που χαρακτηρίζονται από υψηλότερα επίπεδα νευρωτισμού και χαμηλότερα αυτοελέγχου.

Επιπλέον, αναφορικά με την εκδήλωση των αρνητικών συναισθημάτων των νηπιαγωγών (Παράγοντες C, H, Q₄) αυτό έρχεται σε συμφωνία και με κάτι που παρατηρείται στη βιβλιογραφία, η γενικότερη δηλαδή τάση των γυναικών να εκδηλώνουν πιο εύκολα τα αρνητικά τους συναισθήματα (Georgas & Giakoumaki, 1984. Κόκκινος, 2002β. Λεονταρή, Κυρίδης, & Γιαλαμάς, 2000. Παπαστυλιανού, 1997).

Οι Roberts, Caspi και Moffitt (2003) έδειξαν με τη διαχρονική τους έρευνα ότι τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας μεταβάλλονται με βάση της εργασιακές εμπειρίες των ατόμων. Ειδικότερα, η μελέτη τους πάνω στη θετική και αρνητική συναισθηματική προδιάθεση, έδειξαν ότι οι τάσεις για βίωση αρνητικών συναισθημάτων μειώνονται αν, για παράδειγμα το άτομο βρίσκει ικανοποιητική την εργασία του. Αν δηλαδή οι νηπιαγωγοί βρίσκουν ικανοποιητική την εργασία τους, αυτό σημαίνει ότι το επάγγελμα αυτό τις ανακουφίζει από τις τάσεις τους για τη βίωση αρνητικών συναισθημάτων και έτσι το θεωρούν ακόμα πιο ελκυστικό και παραμένουν σε αυτό.

Και στην Ελλάδα, η έρευνα της Μαλικιώση-Λοΐζου σε νηπιαγωγούς (2003), έδειξε ότι οι νηπιαγωγοί που διακατέχονταν από ισχυρότερη επιθυμία για διαπροσωπική επαφή και αλληλεπί-

δραση (χαρακτηριστικά της εξωστρέφειας) χαρακτηρίζον περισσότερο ανώριμη τη συμπεριφορά των μικρών παιδιών, κάτι που οδήγησε στην απόρριψη της αρχικής της υπόθεσης ότι οι νηπιαγωγοί που επιδιώκουν και αντλούν ικανοποίησης από τις διαπροσωπικές σχέσεις συμβάλλουν και στη μείωση της προβληματικής συμπεριφοράς των μαθητών τους. Πραγματικά, από την παρούσα έρευνα προκύπτει ότι το προφίλ των νηπιαγωγών εμφανίζει χαμηλές τιμές στην ομάδα των παραγόντων που θεωρείται ότι ερμηνεύουν την ανάγκη για διαπροσωπική επικοινωνία, δηλαδή οι παράγοντες A, E, F, H, Q2 (Cattell, 1946). Ενδέχεται λοιπόν στις νηπιαγωγούς η εσωστρέφεια να τις βοηθάει στο να αντιλαμβάνονται λιγότερες συμπεριφορές των μικρών μαθητών τους ως προβληματικές και επομένως να ερμηνεύουν το μεγαλύτερο εύρος της συμπεριφοράς των νηπίων ως φυσιολογική.

Επιπλέον, βοηθητική στο έργο των νηπιαγωγών ενδέχεται να είναι και η υψηλή βαθμολογία στον Παράγοντα του Νευρωτισμού. Οι Cattell, Eber και Tatsuoka (1992) όμως, διαπίστωσαν ότι ενδεχομένως, οι υψηλές τιμές του νευρωτισμού που εντόπισαν σε εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, να συνδέονται με ένα πιο άμεσο και ακατέργαστο τρόπο διαχείρισης του συναισθήματος (στη συναισθηματική εμπλοκή του εκπαιδευτικού με τους μαθητές) που ενδέχεται τελικά να ευνοεί την ανάπτυξη και τη διατήρηση μιας στενής ψυχοσυναισθηματικής επαφής ιδιαίτερα με τα πολύ μικρά παιδιά (σελ. 170).

Οφείλουμε να επισημάνουμε ότι αυτή είναι η πρώτη έρευνα που αφορά σε χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των νηπιαγωγών με τη χρήση ενός σταθμισμένου ψυχομετρικού μέσου. Τα χαρακτηριστικά αυτά αφορούν βέβαια σε εν ενεργεία νηπιαγωγούς του 2004, γυναίκες, και σχεδόν στην πλειοψηφία τους, με τις πρώτες βασικές σπουδές τους σε Παιδαγωγικές Ακαδημίες. Κατά μία έννοια μέσα από την έρευνα αυτή καταγράφονται και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας μιας επαγγελματικής ομάδας που έκανε τις επαγγελματικές της επιλογές και διέγραψε την επαγγελματική της πορεία μέσα σε συνθήκες διαφορετικές από τις σημερινές. Τα αποτελέσματα

επομένως της παρούσας έρευνας θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια βάση για μελλοντικές συγκρίσεις.

Επιπλέον, η γνώση των ψυχολογικών χαρακτηριστικών μιας επαγγελματικής ομάδας έχει και πρακτικό ενδιαφέρον, με την έννοια ότι αν ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή υποστηρικτικών προγραμμάτων μπορούν να οδηγήσουν σε προγράμματα υποστήριξης και συμβουλευτικής περισσότερο «προσαρμοσμένα» στις δικές τους ανάγκες.

Βιβλιογραφία

Αγγλική

- Cattell, H. B. (1989). *The 16PF personality in depth*. Illinois: Institute for Personality and Ability Testing.
- Cattell, R. B. (1946). *Description and measurement of personality*. New York: Yonkers-on-Hudson.
- Cattell, R. B. & Kline, P. (1977). *The scientific analysis of personality and motivation*. London: Academic Press.
- Cattell, R. B., Eber, H. W., & Tatsuoka, M. M. (1992). *Handbook for the sixteen personality factor questionnaire (16 PF)*. Illinois: Institute for Personality and Ability Testing. (1970 αρχική έκδοση)
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Costa, P. T., Jr. & McCrae, R. R. (1992). *NEO PI-R. Professional manual: Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI)*. Florida, Psychological Assessment Resources.
- Costa, P. T., Jr., McCrae, R. R., & Holland, J. L. (1984). Personality and vocational interests in an adult sample. *Journal of Applied Psychology*, 69, 390-400.
- Cuffaro, H. K., Shapiro, E. K., Kamii, C., & Κουτσουβάνου, Ε. (1998). *Θεωρία και μεθοδολογία της προσχολικής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Daugherty, M., Logan, J., & Turner, M. (2003). Associations among preservice teachers' psychological traits and classroom performance ratings. *The Teacher Educator*, 38(3), 151-168.
- Fisher, D. L. & Kent, H. B. (1998). Associations between teacher personality and classroom environment. *Journal of Classroom Interaction*, 33, 5-13.
- Fontana, D. (1996). *Ψυχολογία για εκπαιδευτικούς* (Μ. Λώμη, Μετάφ.). Αθήνα: Σαββάλας. (Το πρωτότυπο εκδόθηκε το 1981)
- Gallagher, D. J. (1990). Extraversion, neuroticism, and appraisal of stressful academic events. *Personality and Individual Differences*, 11, 1053-1057.
- Georgas, J. & Giakoumaki, E. (1984). Psychosocial stress, symptoms and anxiety of male and female teachers in Greece. *Journal of Human Stress*, 10, 191-197.
- Johnson, J. A. (1997). Units of analysis for the description and explanation of personality. In R. Hogan, J. Johnson & S. Briggs (Eds.), *Handbook of personality psychology* (pp. 73-93). San Diego, CA: Academic Press.
- Koustelios, A. & Tsigilis, N. (2005). Relationship between burnout and job satisfaction among physical education teachers: a multivariate approach. *European Physical Education Review* (in press).
- Malikiosi-Loizos, M. (2000). The effect of teachers' temperament and personality on their interaction style. In M. Malikiosi-Loizos (Ed.), *Education, communication and counseling* (pp. 157-175). Athens: Ellinika Grammata.
- McCutcheon, J. W., Schmidt, C. P., & Bolden, S. H. (1991). Relationship among selected personality variables, academic achievement, and student teaching behaviour. *Journal of Research and Development in Education*, 24, 38-44.
- Novoynova, R. & Sawilowsky, S. S. (1999). Measurement of influence of the teacher's personality on students in the classroom. *Social Behavior and Personality*, 27(5), 533-544.
- Pervin, L. A. & John, O. P. (2001). *Θεωρίες προσωπικότητας: Έρευνα και εφαρμογές* (Α. Αλεξανδροπούλου, & Ε. Δασκαλοπούλου, Μετάφ.). Αθήνα: Τυπωθήτω. (Το πρωτότυπο εκδόθηκε το 1970)
- Pulkkinen, L., Ohranen, M., & Tolvanen, A. (1999). Personality antecedents of carrier orientation and stability among woman compared to men. *Journal of Vocational Behavior*, 54, 37-58.
- Roberts, B. W., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2003). Work experiences and personality development in young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(3), 582-593.
- Roussi-Vergou, C. J., Angelosopoulou, A., & Zafiro-

- poulou, M. (2009). Personality characteristics and profiles of Greek elementary teachers using the 16PF (Sixteen Personality Factors Questionnaire). *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 21(3), 413-420.
- Sears, S. J., Kaye, G. L., & Kennedy, J. J. (2001). Myers – Briggs personality profiles of prospective educators. *The Journal of Educational Research*, 90(4), 195-202.
- Soares, A. T. & Soares, L. M. (1966). Self-description and adjustment correlates of occupational choice. *The Journal of Educational Research*, 60(1), 27-31.
- Van Heck, G. L. (1991). Temperament and the person – situation debate. In J. Strelau & A. Angleitner (Eds.), *Explorations in Temperament: International perspectives on theory and measurement* (pp.163-175). New York: Plenum.
- Ελληνική**
- Αντωνίου, Χ. Η. (2002). *Η εκπαίδευση των Ελλήνων Δασκάλων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γαλανάκη, Ε. (2002). Οι νηπιαγωγοί και η προβληματική συμπεριφορά του νηπίου στο σχολείο: πώς την αντιλαμβάνονται και πώς την αντιμετωπίζουν. *Μακεδόν*, 10, 241-254.
- Ζαφειροπούλου, Μ. & Ματή-Ζήση, Ε. (2001). Η αυτοεκτίμηση του δασκάλου και η επίδρασή της στη διαμόρφωση του ψυχολογικού κλίματος της τάξης και της αυτοεκτίμησης των μαθητών. *Ψυχολογία: Το Περιοδικό της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας*, 8(4), 451-468.
- Κόκκινος, Κ. Μ. (2002β). Παράγοντες που προκαλούν επαγγελματικό στρες στους Κύπριους εκπαιδευτικούς δημοτικής εκπαίδευσης. Στο Α. Γαγάτσης, Λ. Κυριακίδης, Τσαγγαρίδου, Ε., Φτιάκα, & Μ. Κουτσούλης (επιμ.), *Η εκπαιδευτική έρευνα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης* (σελ. 193-203). Πρακτικά 7ου Παγκύπριου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου, Τόμος Α'.
- Κουλάκογλου, Κ. (1997). *Διαγνωστική εκτίμηση της προσωπικότητας: κλασικές μέθοδοι – νέα ρεύματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Κωνσταντίνου, Χ. Ι. (1994). *Το σχολείο ως γραφειοκρατικός οργανισμός και ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε αυτόν*. Αθήνα: Συμυρνωτάκης.
- Λεονταρή, Α., Κυριδής, Α., & Γιαλαμάς, Β. (2000). Το επαγγελματικό άγχος των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 30, 139-161.
- Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2003). Αντιλήψεις νηπιαγωγών που εκπαιδεύτηκαν σε δεξιότητες επικοινωνίας και Συμβουλευτικής για τα προβλήματα συμπεριφοράς των μαθητών τους. *Ψυχολογία: Το Περιοδικό της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας*, 10(4), 481-496.
- Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2006). Σχέση ιδιοσυγκρασίας και προσωπικότητας με το επικοινωνιακό ύφος των εκπαιδευτικών. *Παιδί και Έφηβος*, 8, 112-127.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2005). *Η Σχολική Τάξη: Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας. Χώρος, Ομάδα, Πειθαρχία, Μέθοδος*. Αθήνα: Γρηγόρη. (Αρχική έκδοση 1999)
- Μπασέτας, Κ. (1999). Οι προσδοκίες των δασκάλων και οι επιδράσεις τους στους μαθητές. *Βασικές αντιλήψεις, το φαινόμενο «Πυγμαλίων» και η απόδοση αιτιών. Παιδαγωγικές παρεμβάσεις*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Παπαστυλιανού Α. (1997). Το στρες στους Έλληνες εκπαιδευτικούς μέσης εκπαίδευσης. Στο Φ. Αναγνωστόπουλου και συν. (Επιμ.), *Σύγχρονη ψυχολογία στην Ελλάδα* (σελ. 211-230). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

16-PF Personality Characteristics of Greek Preschool Educators

CHRISTINA J. ROUSSI-VERGOU¹

MARIA ZAFIROPOULOU²

ABSTRACT

The purpose of the present study is to investigate the personality characteristics of Greek female nursery school teachers, as there are no relevant available data. A Greek standardized version of the 16 Personality Factors (16-PF) was used. Participants were 118 nursery teachers. Comparisons with the general population were conducted with one-sample T-test SPSS command. Results showed that our sample differed considerably along all the personality variables. Nursery school teachers appear to be people oriented, anxious, dependent and introvert individuals with low self-control and adjustment skills, and also poor leading abilities. Their personality profile is stress prone. Possible implications are discussed.

Keywords: 16-PF Personality Characteristics, Preschool Teachers, Nursery Teachers.

1. *Address:* Laboratory of Developmental Psychology and Psychopathology, Department of Preschool Education, University of Thessaly, Argonafton & Filellinon Street, zip 38221, Volos, Greece, tel: +30 2421 0 74878, 6982 77 15 66 e-mail: xroussi@uth.gr
2. *Address:* Laboratory of Developmental Psychology and Psychopathology, Department of Preschool Education, University of Thessaly, Argonafton & Filellinon Street, zip 38221, Volos, Greece, tel: +30 2421 0 74878, fax: +30 2421 0 74736, e-mail: mzafirof@uth.gr